

2021. augusztusi mérnök évfordulók, emlénapok + **programok**

A korona-vírus járvány miatt valamennyi korábban meghirdetett szakmai-program lemondásra, vagy online térbe került!

1. – 125 éve alakult a Tungsram jogelődje

A Tungsram jogelődjének, az Egyesült Villamossági Rt.-nek alapítására 1896. augusztus 1-jén került sor, amikor az Egger Béla és Társa cég (Erste österreichisch-ungarische Fabrik für elektrische Beleuchtung und Kraftübertragung Egger B. & Co.) tulajdonosai új tőkét vontak be. Az Egger-fivérek és üzlettársaik, bécsi és budapesti gyárukat vitték be az új vállalatba, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank pedig a tőkét, s az új cég részvények egyharmadának tulajdonosa lett. A tőkebevonás lehetővé tette, hogy a mechanikai osztály és az izzólámpagyártás egyaránt dinamikus fejlődésnek indítsa. 1906 márciusában a vállalat nevét Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt.-re változtatta, kifejezve ezzel az izzólámpagyártás növekvő jelentőségét. A cég csak később vette fel a kedvelt Tungsram márkanévét a vállalat nevébe.

A cég alapításának éve tehát a millennium (magyarul: évezred) éve volt. Budapest virágzó város volt; sokak szerint a második legdinamikusabban fejlődő nagyváros közvetlenül Chicago után, házigazdája az ezredéves országos kiállításnak, amely a magyar törzsek kárpát-medencei érkezésének állított emléket. Budapest, az Osztrák-Magyar Monarchia egyik fővárosa ekkor, a millennium évében nyitotta meg az európai kontinens első földalatti vasútját, s több más fontos infrastrukturális projekt is elkészült az ünnepi évben (Nagykörút, Ferenc József-híd, Iparművészeti Múzeum, Vígyszínház stb.). 1896-ban az Egyesült Villamossági Rt. alapító szerződése szerint még „a villamos szakma” minden ágát művelni kívánta. Hamarosan leszűkült ez a termelési profil néhány jól körülhatárolható gyengeáramú termékcsoporthoz (távíró- és telefonkészülékek, telefonközpontok, vasúti biztosító berendezések) és izzólámpákra. A két világháború között a rádiócsövek képezték a másik tömegtermék vonalat. A II. világháború után, amennyire a hidegháborús technológiai és kereskedelmi korlátozások megengedték, a Tungsram lépést tartott a világítástechnika (pl. teljes fényrendszerek szállítása stadionok és színházak számára) és a híradástechnika fejlődésével (vákuumtechnológiai tömegcikkpek pl. TV-képcsövek gyártása, majd mikroelektronikai termékek: félvezetők, tranzisztorok, elektroncsövek). A Tungsram a szocialista és a fejlődő országok egy jelentős vákuumtechnológiai gépgyártójává vált. 1989-ben a General Electric Co. megvásárolta a Tungsram Rt. részvényeinek többségét. A Tungsram 2018-ban újjászületett: megalakult a Tungsram Csoport, miután a General Electric Co. eladta a fényforrás üzletágát, és az autólámpa üzletágát. Az első körben, 2018 áprilisában a hazai egységek kerültek az új cég birtokába, amelynek új jelmondata: „Örökségünk az innováció”. A Tungsram Csoport gyáregységei: Budapest – Fényforrásgyár; Győr – Célgép-tervezés, gyártás; Nagykanizsa – Fényforrásgyár és Logisztikai Központ; Kisvárd – Halogén- és Autóipari Lámpagyár; Zalaegerszeg – Alkatrészgyár; Hajdúböszörmény – Alkatrészgyár. Ma az önálló Tungsram Csoport ismét új üzletágakat nyit meg, hozzájárulva hazánk gazdasági fejlődéséhez és okos (világítási) megoldásokat nyújtva ügyfelei számára az egész világon.

3. – 230 éve született Maderspach Károly mérnök

A bánsági Oravicabányán született Maderspach Károly (1791-1849) a Selmecebányán tanult kohómérnök, a róla elnevezett függőhíd feltalálója. Az 1840-es években úttörő szerepet játszott a Zsil-völgyi oligocén szénmedence kutatásában. Itt hozta létre 1833-ban az íven függő vonórudas vashidat, később egy nagyobb fesztávolságú hidat épített a Cserna folyón, majd a Temes folyón. A ruszabányai vasmű társtulajdonosa volt, és ez a vasmű jelentős szerepet játszott az 1848/1849-es szabadságharcban, ezért börtönbüntetésre ítélték. A bujdosókat rejtegető feleségét Haynau nyilvánosan megvesszőztette, s ezt a megszegyenítést Maderspach Károly nem tudta elviselni, öngyilkos lett.

4. – 100 éve született Cziráky József mérnök

Celldömölkön született Cziráky József (1921-2009) mérnök és balneológus, egyetemi doktor, a hazai ásvány- és gyógyvizek kiemelkedő kutatója. A Magyar Hidrológiai Társaság (MHT) Balneotechnikai Szakosztálynak volt éveken át titkára, majd elnöke. Fáradhatatlan munkabírással a hazai ásvány- és gyógyvizeket több mint 100 tanulmányban, 11 összefoglaló jelentésben és számos előadásban ismertette itthon és külföldön. 1991-ben a MHT Tiszteleti tag kitüntetésben részesítette.

5. – 100 éve született Hartner Mihály

Ágfalván született Hartner Mihály, (1921-1979) geofizikus mérnök. 1953-ban szerzett geofizikus mérnöki oklevelet a Műszaki Egyetem soproni földmérőmérnöki karán. Az egyetemi elvégzése után az egyetemi geofizikai tanszékének tanársegédje, majd adjunktusa. Az oktatói munka mellett szakterülete elsősorban a tellurikus kutatás volt. A tellurikus mérések szakértőjeként vett részt 1956-1959 között a Kínában folyó geofizikai kutatásokban. Kínából hazatérve újra az egyetemi oktatásban tevékenykedett. 1974-től a Magyar Állami Földtani Int. Nyugat-magyarországi Területi Földtani Szolgálatánál dolgozott. A kínai Barátság Emlékérem (1959), a Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója (1974) kitüntetés odaítélésével ismerték el szakmai tevékenységét.

12. – 175 éve született Freund Vilmos építész

Pakson született Freund Vilmos (1846-1922) építész, a historizmus egyik jelentős alkotója, aki Zürichben végezte tanulmányait. Budapesten 1883. az új Országház tervpályázatán tűnt fel először, majd számos pályázaton aratott sikert: Budapesti Izr. Kórház 1888, New-York-palota 1892, Lipótvárosi Kaszinó. Számos magánpalotát épített Budapesten, főleg az Andrásy-úton (Sváb-palota 1885-87), ezeken kívül több kórházépületet: Ferenc József Kereskedelmi Kórház, a Pesti Izr. Hitközség Szabolcs-utcai kórháza (1889), Bródy Adél Gyermekkorház (1895-96), azután az Izr. Siketnémák Orsz. Intézetének Bethlen-téri palotáját. Egyik legismertebb munkája a Lipótvárosi Kaszinó palotája (1896), melyért a millenniumkor művészdíjat nyert (1896). Egyéb munkái még: a rákoskeresztúri zsidótemető halottasháza, az Erzsébet-körúti Körúti fürdő palotája, továbbá Fiumében az Adria Tengerhajózási Rt. székháza.

14. – 210 éve született Clark Ádám mérnök

Adam Clark néven, a skóciai Edinburghban született Clark Ádám (1811-1866) mérnök, a Pestet és Budát összekötő Lánchíd kivitelező építésze, a Dunára telepített budai vízmű fejlesztési tervek kidolgozója és a főváros infrastruktúrájának fejlődésében nagy szerepet játszó reformer. 1835-ben a budapesti lánchíd

építéséhez művezető mérnöknek nevezték ki, és William Tierney Clark (1783-1852) brit tervező távollétében ő lett a híd tervezésével és a hídépítés fővezetésével megbízott helyettes. 1847-ben Széchenyi István az Országos Közlekedési Bizottsághoz műszaki tanácsadónak, majd minisztériumi műszaki tanácsosnak nevezte ki. Utolsó nagy műve a budai Váralagút volt, mely William Tierney Clark budapesti irodájának korábbi tervei alapján (1851) készült. (Az Institution of Civil Engineers (Anglia), a Magyar Mérnöki Kamara és a Magyar Tanácsadó Mérnökök és Építészek Szövetsége 2000-ben alapította a *Tierney Clark Díjat*, amellyel kiemelkedő mérnöki alkotásokat díjaznak.)

19. – 130 éve született Györki József mérnök

Pusztakovácsiban született Györki József (1891-1957) vegyészmérnök, egyetemi tanár. 1914-1918 között tanársegéd, 1920-1945 között önálló tervező. Később a Péti Nitrogénművek vezérigazgatója, majd a Bányászati Kutató Intézet alkalmazottja és a Budapesti Műszaki Egyetem magántanára volt. Úttörő munkát végzett a nyersanyagok tüzelőanyag-ipari hasznosításában.

20. – Magyar Köztársaság állami ünnepe, és vallási ünnep

Az államalapító árpád-házi Szent István király ünnepe, az új kenyér napja, magyar nemzet ünnepe. Az Országgyűlés 1991. március 5-ei döntése értelmében 1991-től augusztus 20. a Magyar Köztársaság hivatalos állami ünnepe.

21. – 120 éve született Leszt Béla építőmester

Kassán született Leszt Béla (1901-1974) építőmester, aki Budapesten az Ybl Miklós Felsőfokú Építőmesteri Iskolában szerzett diplomát. 1933-tól Érden lakott. Magánházak mellett több érdi középületet is ő tervezte. Jelentősebb munkái: hengermalom, takarékpénztár (mai főposta) és a zárdaiskola épülete.

21. – 125 éve született Vavrincez Gábor mérnök

Budapesten született Vavrincez Gábor (1896-1979) vegyészmérnök, a kémiai tudományok kandidátusa (1971). Tanulmányait 1921-ben fejezte be a budapesti műegyetemen. 1921-24-ben a Selypi Cukorgyárban dolgozott. 1924-55 között a Kaposvári Cukorgyár vegyész főmérnöke, közben 1945-ben a Sárvári Cukorgyár fővegyésze volt. 1955-ben ismét a Selypi Cukorgyárnál lett fővegyész, innen vonult nyugdíjba 1958-ban, majd a Cukoripari Kutató Intézet tudományos munkatársaként folytatott kutatásokat. Tudományos munkássága kezdetén ásványok elemzésével, kristálytani vizsgálatokkal foglalkozott, a cukorrépával, a híglé-bepárlás kémiai kérdéseivel, de főként a kész cukorral, a szacharóz fizikai tulajdonságaival, kristályosodásával és a melasz képződésével.

24. – 110 éve született Dukáti Ferenc mérnök

Orosházán született Dukáti Ferenc (1911-1990) mérnök-fizikus. 1949-től nyugdíjazásáig a Magyar Szabványügyi Hivatalban dolgozott. 1953-tól a BME, 1958-tól a Mérnöki Továbbképző Intézet meghívott előadója volt. Máig érvényes a fizika, a matematika, a mértékegységek alapszabványainak kidolgozásában alkalmazott rendszerezése. Meghonosította a korszerű matematikai statisztikai minőség-ellenőrzés módszerét, a szabványosítás módszertanának kidolgozásában is jelentős szerepe volt.

25. – 120 éve született Sótonyi Gyula mérnök

Gödöllőn született Sótonyi (eredetileg: Schultz) Gyula (1901-1973) erdőmérnök. Mérnöki diplomáját 1925-ben Sopronban kapta. A hazai földmérés szolgálatában az új háromszögelési hálózat méréseinek irányítójaként alkotott maradandót.

26 – 130 éve született Pattantyús-Ábrahám Imre mérnök

Illaván született Pattantyús-Ábrahám Imre (1891-1956) kohómérnök, egyetemi tanár. Tanulmányait a selmecbányai Bányászati és Erdészeti Főiskolán végezte. Katonai szolgálata után rövid ideig Gölnicbányán, majd Kassán volt tanár. 1919-től a Sopronba áttelepült főiskoláján tanszékvezető, 1931 és 1934 között a Kohómérnöki Osztály dékánja lett. 1934-től az iparban hasznosította az ismereteit: 1941-ig a Rimamurány–Salgótarjáni Vasmű Rt. műszaki tanácsadója, 1941–1951 között a győri Magyar Vagon- és Gépgyár igazgatója, vezérigazgatója. A háborús és az azt követő évek nehézségein szaktudásával és emberségével igyekezett átsegíteni a rábízott gyárat és dolgozóit. Már 1949-től vállalt (meghívott előadóként) oktatási feladatokat Sopronban, majd 1951-től a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem tanszékvezető tanára volt.

27. – 175 éve kezdték a Tisza szabályozását

A Tisza hossza valamikor 1419 km volt. Az Alföldön folyik keresztül, amely Közép-Európa legnagyobb síksága, s mint minden síkság, lelassítja a folyók futását. A Tisza is rengeteg kanyart és mellékágat alakított ki, így gyakoriak voltak az áradások. Több kisebb, sikertelen próbálkozás után gróf Széchenyi István szervezte meg a Tisza szabályozását. 1846. augusztus 27-én „a legnagyobb magyar” első kapavágásával megkezdődött Tiszadobnál a Tisza szabályozása és töltésezése.

28. – 110 éve született Vajta Miklós mérnök

Budapesten született Vajta Miklós (1911-1981) Kossuth-díjas mérnök. 1934-ben szerzett gépészmérnöki diplomát a budapesti Műegyetemen, ahol később, 1940-ben doktorrá avatták. Rövid ideig az egyetemen, majd a Fővárosi Elektromos Műveknél dolgozott, ezután a villamos kapcsolókészülékek gyártásával foglalkozott a Szalkay-gyárban. 1948-tól az Állami Villamosipari Rt., majd a Nehézipari Minisztérium Villamosenergiaipari Igazgatóságának munkatársaként részt vett az államosított villamosenergia-rendszer megteremtésében, az országos vezetékhálózat kialakításában. 1957-től a műszaki fejlesztést irányította a VILLENKI, ill. a VEIKI (Villamosenergiaipari Kutató Intézet) vezető munkatársaként. 1972-ben vonult nyugállományba. Számos írása jelent meg, sok újítás és szabadalmazott találmány fűződik a nevéhez.

30. – 100 éve született Karászi Kálmán mérnök

Nyíradonyban született Karászi Kálmán (1921- 2001) mérnök. Munkásságát társulatoknál kezdte 1946-ban, majd 1949-től a Szolnoki Vízgazdálkodási Körzet alkalmazásában lépett állami szolgálatba, ahol szakaszmérnök volt. 1954-től már az akkor alakuló Szolnoki Vízügyi Igazgatóság (utóbb a Közép-Tiszavidéki Vízügyi Igazgatóság) műszaki osztályvezetője, majd igazgatóhelyettes főmérnöke. 1961-től 1983-ig – nyugdíjba meneteléig – a székesfehérvári VÍZIG (KDT-VÍZIG) igazgatója. Irányításával létesült a Balatoni Vízügyi Kirendeltség. A Balatoni Vízgazdálkodás Fejlesztési Program és a Velencei-tavi Fejlesztési Program kidolgozásának és végrehajtásának vezető egyénisége lett. Fő munkaterületei:

víz-, belvízrendezés, öntözés, ár- és belvízvédelem. Vezetése alatt történt a Sió-árvízkapu megépítése, a regionális vízellátó és szennyvízelvezető-rendszerek megvalósítása. Árvízvédelmi tapasztalatait az 1965. évi dunai, valamint az 1970. évi tiszai árvíz idején vették igénybe a vízügyi szolgálat vezetői. Nyugalomba vonulását követően a Vízépítőipari Tröszt Felügyelő Bizottságának elnöke lett, tagja volt az Országos Vízgazdálkodási Keretterv szerkesztő bizottságának. Több árvízi cikke mellett, számos könyvben általa írt fejezetek, könyvszerkesztések, lektorálások jelzik szakirodalmi tevékenységét. Kétszer is megkapta a Munka Érdemrend Arany fokozatát (1965, 1970), 1981-ben Eötvös Loránd-díjat, 1996-ban pedig a Magyar Köztársaság Arany érdemkeresztje kitüntetését kapott.

31. – 150 éve született Károlyi Sándor mérnök

Varasdon született Károlyi Sándor (1871-1933) mérnök, több kultúrmérnöki hivatal munkatársa és főnöke. Tanulmányait a budapesti József Műegyetemen végezte (1895). Gyakorlati működését a budapesti kultúrmérnöki hivatalban kezdte, ahonnan Pécsre, majd Brassóba került. 1919-től a szombathelyi kultúrmérnöki hivatal főnöke majd kerületi felügyelő lett. 1928-tól nyugalomba vonulásáig, 1931-ig a Földművelésügyi Minisztérium Vízügyi Főosztálya kultúrmérnöki ügyosztályának vezetője, az Ecsedi láp, valamint a Szamos szabályozásának miniszteri biztosa volt. Ő készítette a szombathelyi kultúrmérnöki hivatal hatáskörébe tartozó Kis-Balaton lecsapolásának tervét a hagyományos „vízfélreszorítás” elve alapján, amelyet az 1921-ben alakult Kis-Balaton Lecsapoló Társulat hajtott végre (1922-től) egy tőzegkitermelő vállalat támogatásával. Élete utolsó éveiben legjelentősebb munkája a Fertő-tó rendezésének terve volt.

Felhasznált irodalom:

- *MMK Történeti (Bizottság) Munkacsoport: Magyar mérnökök évfordulói 2021-ben*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Évfordulóink a műszaki és természettudományokban*
MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága sorozatának egyes kötetei
- *História – Tudosnaptár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók*
Internet: tudosnaptar.kfki.hu/historia
- Nagy Ferenc szerk.: *Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig*
1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Kenyeres Ágnes szerk.: *Magyar Életrajzi Lexikon I-IV.*
1967-1990. – Akadémiai Kiadó
- *Mérnöki évfordulók, emléknapi és programok - 2014. január 1-től havi bontásban*
Internet: mmk.hu/kamarai/historia
- *Egyéb életrajzi és műszaki források*

Készítette: Sipos László József villamosmérnök, minőségügyi szakmérnök
Magyar Mérnöki Kamara (MMK) Történeti (Bizottság) Munkacsoport tagja